
ПОЛІТИЧНИЙ ТА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК КИТАЮ

ISSN 2616-7328 (Online), ISSN 2409-904X (Print)
Kitaĕznavĕi doslidžennâ, 2020, No. 2, pp. 57–71
DOI: <https://doi.org/10.51198/chinesest2020.02.057>

UDC 339.9: 316.344.27: 330.138.12 (510)

DEVELOPMENT OF THE MIDDLE CLASS IN CHINA AS AN INDICATOR OF POVERTY REDUCTION

V. Volkov

Doctor of Technics,
Professor at the Department of Entrepreneurship,
Management of Organizations and Logistics
Zaporizhzhia National University
Zhukovskogo str., 66, Zaporizhzhya, 69600, Ukraine
volkovvp49@gmail.com

A. Pereverzieva

Doctor of Economics,
Professor at the Department of International Economics,
Natural Resources and Economic Theory
Zaporizhzhia National University
Zhukovskogo str., 66, Zaporizhzhya, 69600, Ukraine
pereverzeva@ukr.net

O. Karpenko

Specialist of Confucius School
Zaporizhzhia National University
Zhukovskogo str., 66, Zaporizhzhya, 69600, Ukraine
nailcraz@yandex.ru

Income inequality contraction, living standards growth amid poverty reduction are the key processes of the world economy development. Middle class` formation and development both in some countries and at the global level is an indicator of these issues` effective solution. Middle class` formation and development as a qualitative and quantitative indicator of poverty assessment in a country have been analyzed in the article. Quantitative assessment characterizes the level of income and number of middle class members in a society, and qualitative assessment involves costs distribution analysis in the field. Middle class in China is the basis of the future economic growth and development. According to the forecasts, the middle class in China will be 25% by 2027 with the poverty rate less than 3%. The middle class has a stable level of income, which guarantees access to goods and services, which determine the volume and structure of consumption. The desire of domestic demand growth in China provokes policies` implementation aimed at middle class members` surge amid poverty reduction. In 2020,

© 2020 V. Volkov, A. Pereverzieva and O. Karpenko; Published by the A. Yu. Krymskyi Institute of Oriental Studies, NAS of Ukraine and the Ukrainian Association of Sinologists on behalf of *The Chinese Studies*. This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

China began implementing a “circular economy” strategy to increase domestic consumption by the middle class expansion. Thus, consumption growth stimulates economic development and GDP growth. At the same time, trade moves from the external consumer to the domestic market, which cuts national income dependence on exports dynamics affected by current global challenges. Amid countries’ partial lockdowns caused by the epidemic, it is necessary to look for the alternative ways of development and form the future priorities. China has directed much of its economic potential to the middle class growth, which due to the chain reaction, reduces the population living below the poverty line.

Key words: middle class, consumption, costs, income, economic growth.

РОЗВИТОК СЕРЕДНЬОГО КЛАСУ В КИТАЇ ЯК ПОКАЗНИК СКОРОЧЕННЯ БІДНОСТІ

В. П. Волков, А. В. Переверзева, О. Ю. Карпенко

На сучасному етапі розвиток світової економіки визначається зростанням чисельності середнього класу (中产阶级) з відповідним рівнем доходу, про що свідчить збільшення споживчих витрат у 2020 р. до 41 трлн дол. США. При цьому споживчі витрати (消费支出) представників середнього класу в Китаї у 2020 р. становлять 7,3 трлн дол. США [Zhang Yuan, Guanghua Wan, and Niny Khor 2011]. Тобто витрати середнього класу в Китаї становлять 17,8% від світового рівня з населенням приблизно 20% загальної чисельності жителів Землі.

Середній клас Китаю має вирішальне значення для стабільного розвитку, реформування та розподілу доходів [Wan 2001]. Науковцями доведена пряма пропорційна залежність між середнім класом і темпами зростання, тобто, чим більша кількість населення належить до середнього класу, тим вищий темп економічного зростання країни. Представники середнього класу мають високий рівень людського та соціального капіталу, підприємницький хист і схильні до підтримки ініціатив удосконалення економічної системи [Barro 1999].

На світовому рівні були спроби здійснити сценарне прогнозування розвитку середнього класу у 2020 і 2030 рр., визначити його розмір та обґрунтувати наявність кореляційного зв'язку з темпом економічного зростання [Kharas, Gertz 2010].

Позитивним у дослідженні питань щодо формування й розвитку середнього класу та його впливу на ключові економічні індикатори є їх міждисциплінарність. Дослідження вчених-соціологів дає змогу сформулювати «профіль» середнього класу. Економісти визначають його взаємозв'язок із економічною стабільністю в країні, політологи обґрунтовують вплив середнього класу на прийняття управлінських рішень і формування пріоритетів державної політики.

Соціологи схильні класифікувати середній клас за професійними ознаками або статусом роботи, а також суміжними з ними показниками. Середній клас здебільшого зайнятий розумовою працею або фізичною роботою на технічній основі, як правило, добре освічений, має фахові знання та значні професійні навички. Зазначені характеристики середнього класу дають можливість досягати більш високих показників людського розвитку, мати належний рівень і якість життя, кар'єрне зростання, планувати майбутнє. Зауважимо, що такі ознаки середнього класу є дуже важливими для формування майбутніх поколінь і прогресивного розвитку суспільства, адже представники середнього класу прагнуть високого рівня освіченості для своїх дітей, що формує інтелектуальний капітал нації та є передумовою процвітання Китаю й конкурен-

тоспроможності на світовому рівні. Економічна міцність держави формується передусім за рахунок людського капіталу та його ефективного використання, що передбачає відповідний рівень не лише доходу, а й освіти та здоров'я.

Сучасні дискусії про китайський середній клас, критерії його виокремлення дали змогу виділити дві основні ознаки: рівень доходу на одну особу та наявність товарів тривалого користування в розпорядженні сім'ї. Підкреслимо, що представники китайського середнього класу не оцінюють рівень доходу як кінцевий і сталий, а сприймають як середину шляху до досягнення багатства. Зазначене свідчить про стратегічність мислення, схильність до планування майбутнього розвитку та поступовий перехід від нижчої сходинки до вищої сходинки індивідуального розвитку.

Зауважимо про міждисциплінарність досліджень розвитку середнього класу в Китаї. Значна кількість наукових праць щодо життєдіяльності, особливостей поведінки вивчається в соціології, економіці, політиці та інших сферах. Досліджуючи особливості поведінки представників середнього класу Китаю в міжнародних відносинах і зовнішній політиці, учені дійшли висновку, що саме ця група населення є більш ліберальною, ніж представники інших прошарків суспільства [Johnston 2004]. Тобто наявність і кількість середнього класу в країні може значно впливати на гнучкість формування та розвиток міжнародних відносин, визначати економічний курс країни на майбутнє.

Існують різні точки зору щодо оцінювання рівня доходу та витрат середнього класу. Учений Харас [Kharas, Gertz 2010] зазначає, що представник середнього класу на день має витратити від 10 до 100 дол. США. Дослідники Банерджі та Дуфло [Banerjee, Duflo 2008] розрахували, що середній клас у Китаї витрачає щоденно на одну особу від 2 до 4 дол. США. У працях Лі Пейліна запроновано стандарт доходу середнього класу й обґрунтовано норму доходу одного з трьох критеріїв виокремлення середнього класу. На думку автора, два інші показники – це професія та освіта. Тобто можна ідентифікувати групу населення як середній клас за умови дотримання стандарту доходу, відповідності професії та рівню освіти. Результати розрахунку зазначеного стандарту доходів подано в роботах Лі Пейліна та Чжан І «Шкала та ідентичність китайського середнього класу» (“中国中产阶级的规模和认同”), а також апробовано на щорічній конференції Китайського соціологічного товариства «Міжнародний форум порівняння середнього класу» (“中产阶级国际比较论坛”) [李培林, 2007].

Соціально-економічний розвиток середнього класу в Китаї за останні 20 років досяг стабільного зростання в китайському суспільстві. Незалежно від критерію виокремлення середнього класу його роль і значущість не викликають сумнівів. Однак різниця в способах оцінювання показує, що вищезазначена трикритеріальна система (стандарт доходу, професія та освіта) як одна з наукових концепцій про середній клас та імідж середнього класу в суспільстві (середній клас, заснований на показниках доходу чи споживання) впливає на оцінювання темпів зростання кількості представників середнього класу в Китаї.

Серед науковців питання щодо розмежування середнього класу за професією є дискусійним. Складно порівнювати умови праці, рівень доходу робітників державних установ, директорів, керівників підрозділів, генеральних клерків та інших. Згідно з опитуванням, проведеним групою міських досліджень Національного бюро статистики, поточні стандарти доходів міських жителів Китаю мають розподілений характер. Існує приказка, що 10 найбагатших людей у сучасному китайському суспільстві поділяються на:

-
1. приватні підприємці та приватні особи;
 2. бізнес-підрядники або орендований бізнес-персонал;
 3. гравці й переможці на фондовому ринку;
 4. головні спеціалісти підприємств, що фінансуються з-за кордону;
 5. патентний персонал із технічними винаходами;
 6. зірки шоу-бізнесу та спорту;
 7. генеральні директори новітньої економіки;
 8. досвідчені юристи, брокери й рекламний персонал;
 9. репатріанти;
 10. провідні вчені й експерти.

Такий розподіл загалом узгоджується з опитуванням, проведеним групою місських досліджень Національного бюро статистики. Найбільша кількість середнього класу Китаю має походити з вищезазначених 10 груп людей. Серед них на особливу увагу заслуговують власники приватного бізнесу та старші співробітники підприємств, що фінансуються з-за кордону. В останні роки завдяки бурхливому розвитку приватних підприємств і прихованій приватизації деяких державних підприємств приватні підприємства стали виробничою машиною для середнього класу в Китаї. Подібним чином транснаціональні компанії, такі як Motorola, скопіювали «дефіцитний» середній клас для Китаю, як конвеєр.

Деякі концепції розвитку середнього класу можуть бути характеристиками початкового етапу його формування. Зазначене є наслідком стрімкого економічного зростання, швидких соціальних змін і багатомірної диференціації суспільства.

Отже, можна прогнозувати, що до 2030 р. подальше зростання економіки, збільшення соціального багатства та поліпшення рівня життя людей сприятиме поглибленню концепції середнього класу, відповідатиме уявленням громадськості про середній клас.

Існує багато теорій про майбутнє китайського середнього класу. Один із представників Національного інформаційного центру заявив у Шеньчжені: «У найближчі п'ять років 200 мільйонів людей у Китаї увійдуть до групи споживачів середнього класу». Він визначає середній клас за критеріями: «стабільний дохід і можливість самостійно придбати будинок. Люди, які купують автомобіль і можуть використати свої доходи на туризм, освіту й інше споживання». Усім відомий Merrill Lynch також прогнозує, що протягом наступних 10 років чисельність середнього класу Китаю досягне 350 млн осіб.

Немає сумнівів, що Китаю в майбутньому потрібна більша кількість населення середнього класу. На додаток до вищезгаданих 10 заможних людей і деяких національних державних службовців професор Пекінського університету Сяо Чжуоцзі вважає, що в майбутньому середній клас Китаю в основному походитиме з наступних п'яти типів висококваліфікованих спеціалістів. По-перше, науково-дослідний персонал, який може трансформувати науково-технічні досягнення у галузі. Результати своїх досліджень вони розміщують у компаніях як технологічні акції. Якщо компанія стане публічною, вони можуть отримати значні дивіденди та визнання. По-друге, менеджери середнього й вищого рівнів у галузі фінансових цінних паперів. Це стосується не працівників, що перебувають у рамках поточної системи, а працівників приватних та іноземних підприємств. По-третє, професіонали посередницьких установ, такі як юристи, бухгалтери та оцінювачі. Дохід цих людей буде значно збільшений після вступу Китаю до СОТ (Світова організація торгівлі). По-четверте, ще одним складником середнього класу є китайський персонал середнього та вищо-

го рівнів на підприємствах, що фінансуються за кордоном. У Пекіні вже існує так званий клас «першого покоління», тобто головні представники іноземних компаній у Китаї, яким за подібну роботу платять стільки ж, скільки їхнім закордонним колегам, вони мають низьке внутрішнє споживання. По-п'яте, деякі приватні підприємці. Крім того, деякі акціонери на фондовому ринку можуть також стати представниками середнього класу.

Ніу Веньюань, член Національного комітету СРРСС і головний науковий співробітник Групи стратегій сталого розвитку Китайської академії наук, запропонував п'ять критеріїв для оцінювання того, чи є в країні достатні умови щодо розвитку середнього класу:

1. Чи досяг рівень урбанізації вище 70%.
2. Чи більшим є обсяг суспільної праці офісних робітників (白领) або хоча б дорівнює рівню робітника фізичної праці (蓝领).
3. Чи знизився коефіцієнт Енгеля до середнього значення 0,3 або менше.
4. Чи контролюється та підтримується коефіцієнт Джині між 0,25 і 0,30.
5. Чи досягла середня тривалість років навчання 12 років і більше на душу населення.

Вагомим додатком до вищезазначеного є те, що Світовий банк (World Bank) у грудні 2006 р. оприлюднив свій щорічний звіт про світові економічні перспективи. У звіті визначається середній клас як той, чий річний дохід на душу населення (приблизно 4 тис. дол. США і 17 тис. дол. США відповідно) знаходиться між Бразилією та Італією. Сьогодні ці класи «щасливих меншин» становлять лише 7,6% світового населення. Але у звіті прогнозується, що до 2030 р. їх кількість збільшиться до 1,2 млрд, що становитиме 16,1% світового населення. На той час буде більше ніж 30 країн, що розвиваються, у яких понад 40% населення становитиме чисельність середнього класу. Сьогодні лише 6 країн, що розвиваються, відповідають цьому критерію.

У науковій літературі дискусійним питанням є виділення середнього класу Китаю на основі обсягу та характеру споживання. Прийнято вважати, що культура споживання сучасного Китаю корелює зі становленням і посиленням ролі середнього класу [Zhou X.H. 2005], який є драйвером формування потреб будь-якої країни світу, незалежно від рівня розвитку. Зауважимо, що змінюються смаки та переваги представників середнього класу, різними є також особисті й сімейні потреби. Модель споживання може бути двох видів: перша – купувати, щоб вразити інших; друга – купувати з урахуванням особистих потреб. Для середнього класу особливими є «шаблони» споживання. Наприклад, переважна частина представників середнього класу не схильна витратити гроші, отримані нещодавно, остерігаючись, що надмірна витратність створює репутацію людей зі значними матеріальними статками, яку вони в змозі підтримувати постійно. У цьому випадку домінує схильність до заощадження, а не до споживання. Тобто наявність високого рівня доходу в певний період часу є не єдиним критерієм належності до середнього класу. Потрібно аналізувати динаміку змін рівня доходів у довготривалому періоді та їх стабільний рівень. Це є підтвердженням стратегічного мислення на перспективу в китайському суспільстві.

Іншою особливістю споживання представників китайського середнього класу є орієнтація на суспільну думку й, відповідно, відсутність індивідуального споживання.

Розгляд процесу за критерієм доходу визначає належність до середнього класу тих, хто має дохід від 2,5 до 17 тис. дол. США на рік. При цьому існують певні

відмінності в критеріях виокремлення середнього класу залежно від провінцій і міст. Наприклад, жителю Пекіна потрібно мати дохід не менше ніж 1000 дол. на місяць США, щоб належати до середнього класу, тоді як мешканцю сільської місцевості достатньо мати дохід у 10 разів нижчий [Gruz-China 2019].

За результатами досліджень консалтингової фірми McKinsey & Company, 76% міського населення Китаю увійде до категорії середнього класу до 2022 р. Розширений аналіз результатів показав, що дохід міської сім'ї середнього класу становитиме від 9 000 до 34 000 дол. США на рік. Хоча цей діапазон значно нижчий, ніж у розвинених країнах, з урахуванням ринкових цін, але дає змогу забезпечити такий самий рівень життя середнього класу в Китаї [China today 2019]. Як зазначено в доповіді «Піднесення середнього класу в Китаї», підготовленої за участю Азіатського банку розвитку, до середнього класу належать ті, хто витрачає на день від 2 до 20 дол. США [Svpressa 2019].

Згідно з дослідженням банку Credit Suisse, на сучасному етапі розвитку середній клас у Китаї становить 20% працездатного населення країни, тобто більше ніж 100 млн осіб. При цьому ключовим критерієм є рівень доходу на рік, який для середнього класу становить від 10 до 100 тис. дол. США. Зауважимо, що середній клас становить половину населення в США та дві третини населення в Південній Кореї [China today 2019].

На сучасному етапі розвитку економіки практично в усіх країнах світу спостерігається зростання чисельності середнього класу. Збільшується абсолютна кількість і відсоткове співвідношення населення, котре за найближчі 15–20 років буде претендувати на статус середнього класу. Навіть за песимістичним прогнозом, зростання загальної кількості представників середнього класу у світі з 1 млрд у 2019 р. до більше ніж 2 млрд у найближчому майбутньому. За розрахунками інерційного прогнозу, середній клас у світі налічуватиметься 3 млрд осіб. Найбільш стрімке зростання середнього класу за прогнозами буде спостерігатися в країнах Азії. При цьому Індія буде випереджати Китай протягом тривалого періоду. Якщо Китай досягне поставлених цілей, то 75% населення країни до 2030 р. буде мати рівень життя середнього класу, а рівень бідності значно скоротиться.

Поряд зі зростанням середнього класу зростає частка споживання. Відповідно, підвищуються темпи економічного розвитку та зростає ВВП країни. У 2020 р. Китай став лідером за обсягами споживання середнього класу – 7,3 трлн дол. США (таблиця 1).

Друге місце в рейтингу (таблиця 1) посідають США. Третя позиція належить Індії з обсягом споживання 4,7 трлн дол. США та 2,9 трлн дол. США відповідно.

За прогнозами, до 2050 р. найбільший обсяг споживання середнього класу спостерігатиметься в Індії, друге місце посідатиме Китай, а третє – ЄС (рис. 1).

При цьому, якщо в Індії та Китаї за період 2000–2050 рр. спостерігається тенденція до зростання обсягів споживання середнього класу, то для ЄС характерним є тренд його зниження.

Значення середнього класу для розвитку китайської економіки динамічно зростає. Безперервне збільшення представників цієї категорії є головною умовою впровадження прийнятої Китаєм у 2020 р. стратегії «внутрішньої циркуляції» [Vin News 2019], яка передбачає зростання обсягу внутрішнього споживання за рахунок середнього класу.

Таблиця 1

ТОР-10 країн за загальним обсягом витрат у 2020 р. (трлн дол. США)

Країна	Споживання середнього класу
Китай	7,3
США	4,7
Індія	2,9
Японія	2,0
Російська Федерація	1,6
Німеччина	1,5
Індонезія	1,2
Великобританія	1,1
Бразилія	1,1
Франція	1,0

Джерело: [Zhang Yuan, Guanghua Wan & Niny Khor 2011].

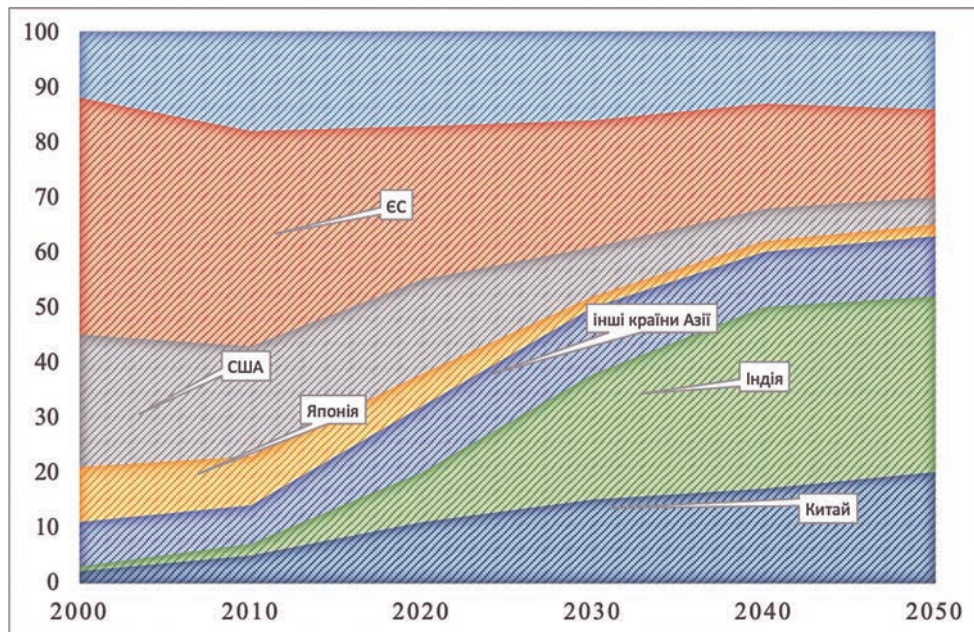

Рис. 1. Частка споживання середнього класу в країнах світу з 2000 р. та прогноз до 2050 р.

Джерело: [Natsionalnyi soviet po razvedke 2019].

Середній клас є значним бенефіціаром економічних реформ у Китаї, який активно підтримує політику економічних реформ Республіки, що реалізується урядом, і сподівається, що політика залишиться стабільною, щоб забезпечити стабільне економічне зростання країни і стабільне зростання власних доходів.

На сучасному етапі розвитку суспільства з метою підвищення рівня економічного розвитку окремих країн і світу загалом виникає необхідність формування і зростання середнього класу, який забезпечує високий рівень внутрішнього споживання та, відповідно, сприяє соціально-економічному розвитку національної економіки. Розглянемо особливості споживання за напрямками витрат середнього класу Китаю.

Міжнародний валютний інститут Народного університету Китаю (International Monetary Institute of RUC) опублікував результати досліджень щодо добробуту мешканців середніх і великих міст Китаю. У них зазначено, що більшу частину китайського «середнього класу» становлять люди віком від 25 до 45 років, серед яких більшість мають вищу освіту. Середній дохід становить 60–600 тис. юанів. У китайського «середнього класу» є фінансові й економічні можливості, що спираються на значний ступінь «креативності». Вони також виділяються із загальної маси звичних споживачів своїми смаками.

На 16-му Національному конгресі Комуністичної партії Китаю запропоновано активно розвивати рівень доходів середнього класу протягом найближчих кількох років. Політично «чутливі» економісти, які висловили свою позицію щодо динаміки збільшення рівня доходів, схиляються до розвитку економіки Китаю за рахунок металургійної, хімічної, електронної та інших галузей.

Промислова база Китаю набула свого розвитку в таких провінціях, як Шеньян, Далянь, Тяньцзін, Ціндао, Шанхай, Гуанчжоу, і в східних приморських регіонах за глобальним проектом відкритої економіки «Один пояс – один шлях».

Комплексний розвиток промисловості зосереджений на околицях Пекіна, Таньшаня, Нанкіна, дельті річки Чжуцзян.

Значна кількість жителів Китаю утримує показники на душу населення на 53 місці у світі. Але треба пам'ятати, що за запасами ресурсів країна посідає третє місце у світі. Стратегічне лідерство Китаю забезпечують поклади вугілля (30% загальних світових запасів), вольфраму, титану, літію тощо.

Крім того, у звіті Національного конгресу зазначено перші 10 ознак середнього класу:

Річний дохід становить понад 200 000 юанів.

Володіння акціями або опціонами, які вже перераховані чи принаймні будуть перераховані найближчим часом.

Наявність дачних котеджів, вілл і машини.

Наявність багатого нічного життя (не обов'язково відвідування нічного клубу або ігор у маджонг, як правило, це можуть бути ділові переговори або відвідування концертів).

Наявність статусу іноземця або досвіду перебування за кордоном упродовж трьох років.

Знання всіх видів етикету.

Не зацікавленість модними культурами, а, навпаки, схильність до стародавніх культур.

Зацікавлення оперою та балетом.

Часте використання в розмові слів іншомовного походження (неологізмів).

Одяг не для краси, а для зручності.

Середній вік людей із високим рівнем доходу (більше ніж 500 тис. юанів на рік) – 33,5 років. Середній дохід – 75 тис. юанів, обсяг фінансових інвестицій у середньому – 112 тис. юанів. Представники покоління, народжені у 80-ті роки, становлять 58%. Уточнені дані показують, що щорічний дохід народжених у 80-ті рр. становить у середньому 92,5 тис. юанів за обсягу інвестицій, відповідно, 166,5 тис. юань. У віковому складі китайського «середнього класу» домінують представники покоління 80-их рр. Найменшу кількість середнього класу становлять ті, хто народився в 60-ті роки (рис. 2).

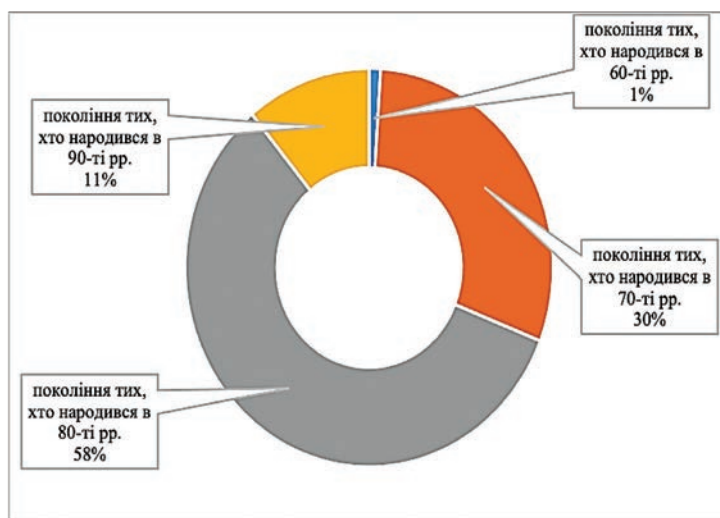

Рис. 2. Розподіл середнього класу за групами з високим рівнем доходу за віком, 2016 р.

Джерело: [Zhurnal «Kitai» 2017].

Представники середнього класу Китаю схильні до інвестування насамперед у нерухомість – 74%, на другому місці – грошові вклади. Найменше коштів акумулюється в ювелірних виробках (рис. 3).

Рис. 3. Схильність середнього класу до інвестування, 2016 р.

Джерело: [Zhurnal «Kitai» 2017].

Зауважимо, що на сучасному етапі економічного розвитку Китаю виникають нові напрями інвестування представниками середнього класу (рис. 4).

На першому місці – придбання іноземної валюти (33%), на другому – індивідуальні валютні інвестиції (19%). Приблизно однаковий відсоток інвестицій спрямовані на придбання активів (16%) і придбання нерухомості за кордоном (15%). Лише 9% представників середнього класу відкривають рахунки за кордоном, що свідчить про непопулярність зазначеного напрямку інвестування й високий рівень довіри до національної валюти.

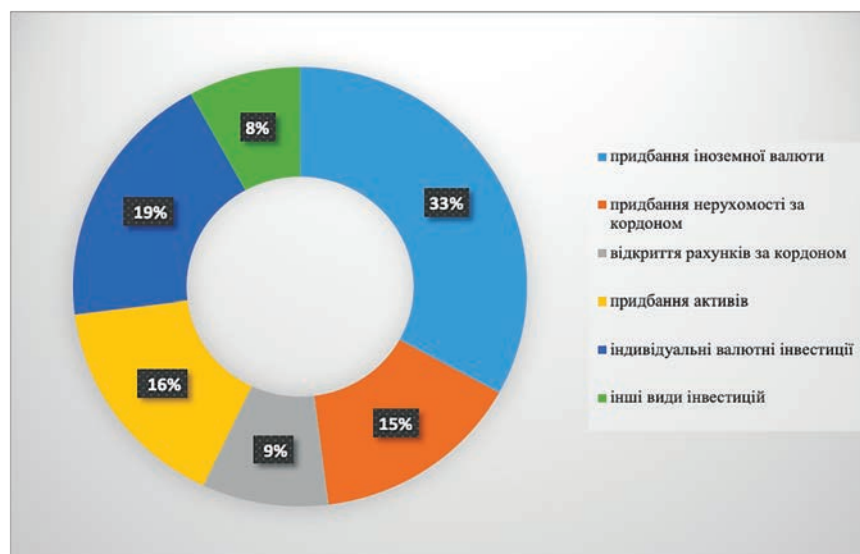

Рис. 4. Нові напрями інвестування середнього класу, 2016 р.

Джерело: [Zhurnal «Kitai» 2017].

Зосередимо увагу на структурі витрат середнього класу Китаю у 2015–2016 рр. (рис. 5).

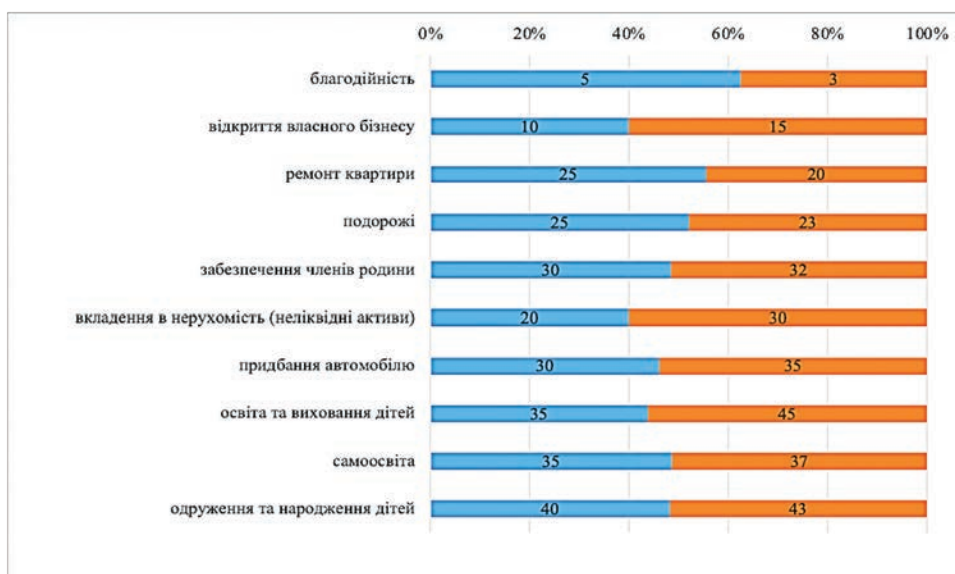

Рис. 5. Структура витрат середнього класу, 2015–2016 рр.

Джерело: [Zhurnal «Kitai» 2017].

У 2015 р. представники середнього класу Китаю витрачали на одруження та народження дітей 40% свого бюджету, у 2016 р. цей показник збільшився до 43%. У 2016 р. домінуючими з погляду витрат є освіта й виховання дітей (45%), тоді як у 2015 р. – лише 35%. Найменше коштів як у 2015 р., та і 2016 р. витрачається на благодійність. Також у 2016 р. скоротилися витрати на ремонт квартир (на 5%), подорожі (на 2%).

Аналіз структури витрат представників середнього класу Китаю свідчить про значну частку фінансування освіти, виховання майбутніх поколінь за зменшення витрат на розваги та подорожі.

Особливим є виховання дітей представниками середнього класу. Майбутнє покоління називають «поколінням майбутніх імператорів», які мають значно вищі стандарти й особливості споживання, ніж представники старшого покоління. За оцінками експертів, середньостатистична китайська родина витрачає близько 40–50% доходів на виховання дітей. Значна частина коштів витрачається на оплату навчання в закладах із високою репутацією та іміджем, заняття з репетиторами та придбання комп'ютерів. Зазначимо, що навіть у вихідні дні діти займаються на курсах іноземної мови або навчаються комп'ютерної грамотності. При цьому для зазначеного покоління характерним є також підвищення попиту на швидке харчування. Приблизні витрати на індустрію готового харчування становлять 4 млрд дол. США, а кишенькові витрати та подарунки дітям у Китаї становлять 5 млрд дол. США. Зазначимо, що діти до 14 років у Китаї становлять 25% населення, є потенційними представниками середнього класу в майбутньому [Mashenko 2003].

На основі вищезазначеного можна зробити висновок про пріоритетність рівня освіченості для представників середнього класу. Китай розглядає підвищення освітнього рівня як пріоритет і передумову подальшого економічного розвитку країни загалом. Інвестиції в людський капітал сьогодні є основою конкурентоспроможності країни на майбутнє.

Висновки. На основі проведеного дослідження можна констатувати, що внутрішня політика Китаю спрямована на постійну підтримку представників середнього класу з метою збільшення його чисельності, адже якщо в суспільстві середній клас є більшістю, то спостерігається стабільність і раціональність. За таких умов значно полегшується процес побудови та розвитку економічної системи країни. У зв'язку з цим підвищується роль держави та її значущість у підтримці середнього класу, спрямована не на збільшення кількості людей із середніми доходами, а на покращення якості життя, формування певної культури споживання, розподілу витрат і виховання майбутніх поколінь.

Результати дослідження довели необхідність формування й розвитку середнього класу задля скорочення рівня бідності й підвищення темпів економічного зростання. Загальний прогрес країни досягається за рахунок збільшення споживання як наслідок зростання доходів. Представники середнього класу в Китаї не лише мають відповідний рівень матеріального добробуту, а й характеризуються особливим розподілом витрат. Структура витрат указує на значний рівень інвестицій у людський капітал, що свідчить про формування людиноцентричної економіки. Китай розглядає середній клас як локомотив розвитку країни в майбутньому за умови реалізації стратегії «циркуляційної економіки».

ЛІТЕРАТУРА

Zhang, Yu., Guanghua, W. & Niny, K. **The Rise of the Middle Class in the People's Republic of China**. ADB Economics Working Paper Series. 2011, 247, 47 p. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.adb.org/sites/default/files/publication/28436/economics-wp247.pdf>

Zhou X.H. **Study of the Chinese middle class**. Beijing Social Science Academic Press, 2005.

Wan, G. H. Changes in Regional Inequality in Rural China: Decomposing the Gini Index by Income Sources // **Australian Journal of Agricultural and Resource Economics**, 2001, 45(3), 361–82.

Barro, R. Determinants of Democracy // **Journal of Political Economy**, 1999, 107 (6), 158–183.

Kharas, H., & G. Gertz. **The New Global Middle Class: A Cross-Over from West to East. China's Emerging Middle Class: Beyond Economic Transformation**. Washington, DC: Brookings Institution Press. Forthcoming. 2010.

Banerjee, A. & E. Duflo. What is Middle Class about the Middle Classes around the World? // **Journal of Economic Perspectives**, 2008, 22 (2), 3–28.

Johnston, A.I. Chinese middle class attitudes towards international affairs: Nascent liberalization? *The China Quarterly*. 2004. № 179. Sep. P. 603—628. [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://search.proquest.com/docview/229505762/fulltext PDF/131603BE30756FCFAF8/6?accountid=35419>.

Как Живут Люди В Китае - особенности и традиции китайцев. [Электронный ресурс]. Режим доступа: <https://gruz-china.ru/blog/kak-zhivut-lyudi-v-kitae-osobennosti-i>.

Рівні життя в Китаї (середній клас). [Электронный ресурс]. Режим доступа: <https://prc.today>.

Подъём среднего класса в Китае. [Электронный ресурс]. Режим доступа: <https://svpressa.ru/world/article/45629/>.

Глобальные тенденции 2030: альтернативные миры. Национальный совет по разведке, 2019. 169 с.

Внутренняя циркуляция - новая экономическая стратегия Китая. [Электронный ресурс]. Режим доступа: <https://bin.ua/news/foreign/world/254924-vnutrennyaya-cirkulyaciya-novaya-yekonomicheskaya.html>.

На что тратит деньги китайский «средний класс». Инфографика. Журнал «Китай». 2017. №05 (139). С.12-13.

Мащенко Е. «Маленький император» китайской семьи. [Электронный ресурс]. Режим доступа: https://zn.ua/SOCIUM/malenkiy_imperator_kitayskoj_semi.html

李培林、张翼。《中国中产阶级的规模和认同》。

李春玲。“中国当代中产阶层的构成及比例”，《中国人口科学》，2003 年第 6 期。

李春玲。《社会分层理论》，中国社会科学出版社，2008。

李强、陈振华。“20 世纪西方社会结构一个根本性的变化——析西方国家的中产阶级” 《红旗文摘》2003 年第 11 期。

李春玲：“中国中产阶级的增长及其现状”，《江苏社会科学》，2008 年第 5 期。

周晓虹主编《中国中产阶层调查》，社会科学文献出版社，2005。

周晓虹。“中国中产阶级：现实抑或幻象”，《天津社会科学》2006 年第 2 期。

周晓虹。“《白领》、中产阶级与中国的误读”。

肖文涛。“中国中间阶层的现状与未来发展” 《社会学研究》2001 年第 3 期。

REFERENCES

Zhang, Yu., Guanghua, W. & Niny, K. (2011), *The Rise of the Middle Class in the People's Republic of China*. ADB Economics Working Paper Series, available at: <https://www.adb.org/sites/default/files/publication/28436/economics-wp247.pdf>

Zhou, X.H. (2005) Study of the Chinese middle class. Beijing Social Science Academic Press, 2005.

Wan, G. H. (2001), “Changes in Regional Inequality in Rural China: Decomposing the Gini Index by Income Sources”, *Australian Journal of Agricultural and Resource Economics*, 45(3), pp. 361–82.

Barro, R. (1999), “Determinants of Democracy”, *Journal of Political Economy*, 107 (6), pp. 158–183.

Kharas, H., & G. Gertz (2010), *The New Global Middle Class: A Cross-Over from West to East. China's Emerging Middle Class: Beyond Economic Transformation*. Washington, DC: Brookings Institution Press. Forthcoming.

Banerjee, A. & E. Dufló (2008), “What is Middle Class about the Middle Classes around the World?”, *Journal of Economic Perspectives*, 22 (2), 3–28.

Johnston, A.I. (2004), “Chinese middle class attitudes towards international affairs: Nascent liberalization?”, *The China Quarterly*. 2004. № 179. Sep. P. 603-628. available at: <http://search.proquest.com/docview/229505762/fulltext/PDF/131603BE30756FCFAF8/6?accountid=35419>.

Gruz-China (2019), Kak zhivut lyudi v Kitaye - osobennosti i traditsii kitaytsev. available at: <https://gruz-china.ru/blog/kak-zhivut-lyudi-v-kitae-osobennosti-i>.

China today (2019), *Rivni zhyttya v Kytayi (serednij klas)*. available at: <https://prc.today>.

Svpressa (2019), “*Podem srednego klassa v Kitae*”. available at: <https://svpressa.ru/world/article/45629/>.

Natsionalnyi sovet po razvedke (2019), *Globalnye tendentsii 2030: alternativnye miry*.

Bin News (2019), “*Vnutrennyaya tsirkulyatsiya - novaya ekonomicheskaya strategiya Kitaya*”. available at: <https://bin.ua/news/foreign/world/254924-vnutrennyaya-cirkulyaciya-novaya-yekonomicheskaya.html>.

Zhurnal «Kitai» (2017), “*Na chto tratit dengi kitaiskii “srednij klass”*”. Infografica, № 05 (139), pp.12-13.

Mashtenko E. “*Malenkiy imperator» kitayskoy semi*”. available at: https://zn.ua/SOCIUM/malenkiy_imperator_kitayskoy_semi.html

Hisao, Hsin-Huang Michael, (ed.) , *East Asian Middle Classes in Comparative Perspective*, Taipei: Institute of Ethnology, Academia Sinica, 1999.

Hisao, Hsin-Huang Michael, (ed.) *Exploration of the Middle Classes in Southeast Asia*, Academia Sinica, 2001.

Li, Pelin., Zhang, Yi. “*Zhongguo zhongchan jieji de guimo he renting*”

Li, Chun., “*Zhongguo dangdai zhongchan jiecheng de goucheng ji bili*”, Renkou kexue, 2003 niza di 6 qi

Li.,Chun., “*Shehui fen ceng lilun*”, Zhongguo shehui kexue chuban she, 2008

Li.,Qiang., Chen., Zhenhua., “*20 Shiji xifang shehui jiegou yige genben xing de bianhua – xi xifang guojia de zhongchan jieji*”, “Hongqi wenzhai”, 2003 nian di 11 qi.

Li.,Chunling., “*Zhongguo zhongchan jieji de zengzhang ji qi xianzhuang*”, Jiangsu shehui kexue 2008 nian di 5qi.

Zhou., Xiaohong., zhubian “*Zhongguo zhongchan jiecheng diaocha*”, Shehui kexue wenxian chuban she, 2005.

Zhou., Xiaohong., “*Zhongguo zhongchan jieji; xianshi yihuo huanxiang*”, “Tianjing shehui kexue”, 2006 nian di 2 qi.

Zhou., Xiaohong., “*Bailing*”, zhongchan jieji yu zhongguo de wu du”.

Xiao.,Wentao., “*Zhongguo zhongjian jiecheng de xianzhuang yu weilai fazhan*”, “Shehui xue yanjiu”, 2001 nian di 3 qi.

РОЗВИТОК СЕРЕДНЬОГО КЛАСУ В КИТАЇ ЯК ІНДИКАТОР ЗМЕНШЕННЯ РІВНЯ БІДНОСТІ

В. П. Волков, А. В. Переверзева, О. Ю. Карпенко

Важливим процесом для розвитку світової економіки є зменшення нерівномірності розподілу доходів, підвищення рівня життя населення з одночасним подоланням бідності. Індикатором ефективного вирішення зазначених питань є формування та розвиток середнього класу як в окремих країнах, так і на світовому рівні. У статті проаналізовано формування й розвиток середнього класу, який є якісним і кількісним індикатором оцінювання рівня бідності в країні. Кількісне вимірювання характеризує рівень доходу та кількість представників середнього класу в суспільстві, а якісна оцінка передбачає аналіз розподілу витрат за напрямками. Середній клас у Китаї є основою економічного зростання й розвитку в майбутньому. Згідно з прогнозами, середній клас у Китаї до 2027 р. становитиме 25% при рівні бідності менше ніж 3%. Представники середнього класу мають стабільний рівень доходу, що гарантує доступність до товарів і послуг, які визначають обсяг і структуру споживання. Прагнення активізувати внутрішній попит у Китаї стимулює впровадження політики, спрямованої на максимальне збільшення представників середнього класу за одночасного скорочення рівня бідності. У 2020 р. Китай почав реалізацію стратегії «циркуляційної економіки» з метою збільшення рівня внутрішнього споживання за рахунок розширення середнього класу. Відповідно, зростання обсягу споживання стимулює розвиток економіки та збільшення ВВП країни. При цьому товарообіг переміщується від зовнішнього споживача на внутрішній ринок, що знижує залежність національного доходу країни від динаміки експорту, який зазнає впливу глобальних викликів сьогодення. В умовах часткової закритості країн унаслідок епідемії потрібно шукати альтернативні шляхи розвитку та формувати майбутні пріоритети. Китай спрямував значну частину економічного потенціалу на зростання середнього класу, що за ланцюговою реакцією забезпечує скорочення кількості населення за межею бідності.

Ключові слова: середній клас, споживання, витрати, дохід, економічне зростання.

РАЗВИТИЕ СРЕДНЕГО КЛАССА В КИТАЕ КАК ИНДИКАТОР СОКРАЩЕНИЯ УРОВНЯ БЕДНОСТИ

В. П. Волков, А. В. Переверзева, О. Ю. Карпенко

Важным процессом развития мировой экономики является уменьшение неравномерности распределения доходов, повышение уровня жизни населения с одновременным преодолением уровня бедности. Индикатором эффективного решения указанных вопросов является формирование и развитие среднего класса как в отдельных странах, так и на мировом уровне. В статье дан анализ формирования и развития среднего класса, который является качественным и количественным индикатором оценки уровня бедности в стране. Количественное измерение характеризует уровень дохода и численность представителей среднего класса в обществе. Анализ качественной оценки предполагает распределение расходов по направлениям. Средний класс в Китае является основой экономического роста и развития в будущем. Согласно прогнозам средний класс в Китае до 2027 г. будет составлять 25% трудоспособного населения при уровне бедности менее 3%. Представители среднего класса имеют достаточный уровень дохода, гарантирующий доступность товаров и услуг, которые определяют объем и структуру потребления. Стремление активизировать внутренний спрос в Китае стимулирует внедрение политики, направленной на максимальное увеличение представителей среднего класса в обществе, обеспечивает сокращение уровня бедности. В 2020 г. Китай начал реализацию стратегии «циркуляционной экономики», которая предусматривает увеличение уровня внутреннего потребления за счет среднего класса. Соответственно, рост объема потребления стимулирует развитие экономики и увеличение ВВП страны. При этом товарооборот смещается от внешнего потребителя на внутренний рынок, снижает зависимость национального дохода

страны от объема экспорта, который подвергается воздействию глобальных вызовов современности. В условиях частичной закрытости стран вследствие эпидемии нужно искать альтернативные пути развития и формировать будущие приоритеты. Китай направляет значительную часть экономического потенциала на наращивание численности среднего класса, что обеспечивает сокращение населения, проживающего за чертой бедности.

Ключевые слова: средний класс, потребление, расходы, доход, экономический рост.

Стаття надійшла до редакції 26.11.2020